

Väestöliitto

Salla Nazarenko

Elina Korhonen (toim.)

MUN ELÄMÄ = mun valinta

Nuorten seksuaalioikeudet
ja kehitys

Väestötietosarja 22

Väestötietosarja 22

MUN ELÄMÄ – MUN VALINTA

Nuorten seksuaalioikeudet ja kehitys

Salla Nazarenko

Kirjoittaja on yhteiskuntatieteiden maisteri ja vapaa toimittaja, joka on tehnyt viestintäalan kehitystyötä Keski-Aasiassa ja Etelä-Kaukasuksella.

Toimitus: **Elina Korhonen**

Ulkoasu: **Otto Paakkanen**

Väestöliitto

Kansainvälisen kehityksen yksikkö

PL 849, 00101 Helsinki

www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

ISBN 978-952-226-076-5 (painettu)

ISBN 978-952-226-077-2 (pdf)

Nord Print Oy

Helsinki 2011

TUETTU ULKOKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

Vain ilmaisjakeluun

Salla Nazarenko

MUN ELÄMÄ

Elina Korhonen (toim.)

Kuva: Christopher Keen

– mun valinta

Väestöliitto

SEKSUAALISUUS

on ihmisen perusominaisuus. Se on olemassa jokaisessa meissä, olimmepa sitten miehiä tai naisia. Ihmisen seksuaalisuus on biologiasia: kasvua ja kehitystä pojasta mieheksi ja tytöstä naiseksi. Se on myös tunteita ja tuntemuksia. Useimmat meistä haluavat rakastaa ja olla rakastettuja. Seksuaalisuus kehittyy koko elämän ajan.

SEKSI on toimintaa, jolla tähdätään hyvään oloon ja nautintoon. Sitä voi harjoittaa yksin tai yhdessä. Seksiä ovat niin fantasiat kun rakastelukin. Rakastellakin voi joko itsekseen itsetyydyttämällä tai sitten tyttö/poikaystävän kanssa. Seksiin kuuluu nautinto; se ei saa koskaan ahdistaa tai pelottaa eikä siihen saa painostaa eikä pakottaa.

Salla Nazarenko

MUN ELÄMÄ – mun valinta

SISÄLLYS

JOHDANTO	8
MITKÄ SEKSUAALIOIKEUDET?	10
NUORTEN SEKSUAALIOIKEUDET	11
1 OIKEUS ELÄMÄÄN	12
Tyttölapsen oikeus syntyään Nuoret äidit ovat hengenvaarassa Abortti on perusoikeus	
2 OIKEUS NAUTTIA SEKSUAALISUUDESTA	20
Kun seksuaalisuus on tabu Raiskaus avioliitossa Vainotut homoseksuaalit Lapsiavioliitto on ihmisoikeusrikkomus	
3 OIKEUS TIETOOIN SEKSUAALISUUDESTA	28
Sukupuolitaudit uhkaavat nuoria Hoitamaton seksitauti on enemmän kuin terveyshaitta Parempi tulevaisuus perhesuunnittelupalveluiden avulla	
4 OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI	34
Tyttöjen sukuelinten silpominen Seksiturismi koskettaa kahta miljoonaa alaikäistä Morsianten osto on modernia orjakauppaa Hiv ja aids ovat nuorten vitsauksia 5 myyttiä hivistä	
5 OIKEUS SEKSUAALI-TERVEYDENHUOLTOON	40
Kuka päättää ehkäisystä? Nuorilla on oikeus omiin palveluihin Elintärkeä kondomi	
6 OIKEUS OSALLISTUA	46
Haasteita nuorten osallistumisessa Nuoret mukaan – 15 vihjettä	
SANASTO	49

Kuva: Plugji

JOHDANTO

Seksuaalisuus on tärkeä ja arvokas osa ihmisyyttä. Jokaisella on oikeus nautinnollisiin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin vapaana pakottamisesta, riistosta ja väkivallasta. Jotta hyvä seksuaaliterveys voidaan saavuttaa ja ylläpitää, kaikkien ihmisten seksuaalioikeuksia tulee arvostaa ja suojata.

Erityisesti kehitysmaiden nuorten seksuaalioikeuksia ei aina kunnioiteta. Liian monen kehitysmaassa syntyvän tytön elämänsuunnitelma koostuu varhaislapsuudesta köyhyydessä, nuoruudesta ei-toivotussa avioliitossa ja kivuliaasta kuolemasta pitkittyneessä synnytyksessä. Eikä nuorten miesten arki ole sen helpompaa – sukupuolitaudit, köyhyys ja ylisuuret perheet koskettavat myös heitä.

Puolet maapallon väestöstä on alle 25-vuotiaita. Heistä ylivoimaisesti suurin osa asuu kehitysmaissa. Juuri näiden nuorten valinnoista riippuu se, kuinka paljon ihmisiä maailmassa on vuonna 2050. Noihin valintoihin vaikuttaa valtavasti se, miten paljon tietoa nuorilla on omista seksuaalioikeuksistaan. Väestönkasvun hidastaminen, äitiyskuolemien vähentäminen ja

nuorten hyvinvoinnin turvaaminen vaativat ennen kaikkea nuorten seksuaalisuuden ja seksuaalioikeuksien tunnustamista.

Nuorten ihmisten seksuaalioikeudet ovat tärkeitä monesta muustakin syystä. Nuoret ovat aikuisia joustavampia ja valmiimpia muuttamaan käytöstään. Tutkijoiden mukaan seksuaalioikeudet toteutuvat nopeammin, jos niiden edistäminen aloitetaan nuorista ihmisistä.

Koska nuoret ovat joustavampia ja heihin on helpompi vaikuttaa, he ovat myös haavoittuvampia. Yhteiskunnan ongelmat vaikuttavat nuoriin suhteettoman paljon. YK:n väestörahassto UNFPA:n mukaan 42 prosenttia maailman nuorista, 15–24 -vuotiaista, elää alle kahdella dollarilla päivässä. Maailman 185 miljoonasta työttömästä puolet on nuoria. Seksuaalisen hyväksikäytön

Kuva: Christopher Kean

AJATUS SIITÄ, ETTÄ ALLE 18-VUOTIAILLA YLIPÄÄTÄÄN OLISI ERITYISOIKEUKSIA, OTETTIIN OSAKSI KANSAINVÄLISTÄ JÄRJESTELMÄÄ VASTA VUONNA 1989

uhreista puolet on 15-vuotiaita tai nuorempia tyttöjä. Suurin osa sukupuolitaudeista tarttuu alle 25-vuotiaisiin nuoriin, ja uusista hiv-tartunnoista puolet havaitaan nuorilla ihmisillä. Äitiyskuolemista ja vaarallisista raskaudenkeskeytyksistä ylivoimaisen suurin osa tapahtuu nuorille naisille.

Nuorten oikeudet ovat tärkeitä myös siksi, että ne on vasta hiljattain luotu erillisoikeuksiksi. Ajatus siitä, että alle 18-vuotiailla ylipäätään olisi erityisoikeuksia, otettiin osaksi kansainvälistä järjestelmää vasta vuonna 1989, jolloin lasten oikeuksien sopimus syntyi. Tänäpäin kaikki muut maat paitsi Yhdysvallat ja Somalia ovat ratifioineet sen. Sopimus muistuttaa, että lapset ovat oikeutettuja erityiseen huolenpitoon ja apuun. Tuo huolenpito täytyy ulottaa myös koskemaan sellaisia elämäalueita

kuten alaikäisten fysiologista kykyä lisääntyä, heidän psykologisia mahdollisuuksiin tehdä valistuneita päätöksiä liittyen terveydenhuoltoon ja terveysneuvontaan sekä heidän emotionaalisia ja sosiaalisia kykyjään esimerkiksi seksielämän aloittamiseen. Erityisen tärkeää on muistaa, että nuori tyttö voi tulla raskaaksi, mikä tarkoittaa tarvetta saada raskauteen liittyviä terveyspalveluja – tietoa seksuaalioikeuksista, ehkäisystä, seksitautien välttämisestä ja turvallisesta abortista. ■

MITKÄ SEKSUAALIOIKEUDET?

Seksuaalioikeuksilla tarkoitetaan yksilöiden ja parien oikeuksia päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista.

Sellaisia ovat esimerkiksi läheisten suhteiden solmiminen, avioituminen ja lasten saaminen. Seksuaalioikeuksien toteutuminen vaikuttaa ihmiseen monella eri tavalla: seksuaalisuus on voimavara, joka auttaa meitä ilmaisemaan tunteitamme ja tarpeitamme. Toisaalta seksuaalioikeuksien loukkauksilla on vakavat fyysiset ja psyykkiset seuraukset. Nuoret ihmiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa. Toteutuessaan nuorten seksuaalioikeudet takaavat heille tasapainoisen, nautintoa ja rakkautta tuottavan sukupuoli- seksuaali- ja perhe-elämän. Seksuaalioikeuksien polkeminen taas voidaan rinnastaa räikeisiin ihmisoikeusrikkomuksiin. Seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiä onkin viime vuosina alettu tarkastella ihmisoikeusnäkökulmasta. Jo vuoden 1968 Teheranin ihmisoikeuskonferenssissa hyväksyttiin periaate jokaisen yksilön ja parin oikeudesta tehdä perhesuunnittelua

koskevia valintoja. Teheranin konferenssia seuranneita virstanpylväitä seksuaali- ja lisääntymisterveysasioissa ovat vuoden 1994 Kairon väestö- ja kehityskonferenssi sekä vuoden 1995 Pekingin neljäs naisten asemaa käsittelevä maailmankonferenssi. Ne laajensivat perhesuunnittelun käsitettä kattamaan oikeuden parempaan seksuaali- ja lisääntymisterveyteen. Kairon ja Pekingin toimintaohjelmien lisäksi myös YK:n vuosituhattavoitteet liittyvät läheisesti seksuaali- ja lisääntymisterveyteen sekä – oikeuksiin. Läheisimmin seksuaali- ja lisääntymisterveyteen sekä – oikeuksiin liittyy viides vuosituhattavoite, joka koskee odottavien äitien terveyden parantamista. Sen alatavoitteita ovat raskaudesta ja synnytyksestä johtuvien kuolemien vähentäminen kolmella neljäsosalla sekä lisääntymisterveyspalvelujen ulottaminen kaikkien saataville vuoteen 2015 mennessä.

Kuva: Plugji

NUORTEN SEKSUAALIOIKEUDET

1 OIKEUS ELÄMÄÄN

Oikeus olla oma itsensä ja tehdä itsenäisiä päätöksiä sekä ilmaista mielipiteensä. Oikeus nauttia omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan ilman perinteiden rajoittavia tulkintoja, syrjintää tai kiusaamista.

2 OIKEUS NAUTTIA SEKSUAALISUUDESTA

Oikeus olla turvassa, valita vapaasti haluaako avioitua sekä oikeus perhesuunnitteluun. Oikeus seksuaalisen suuntautumisen mukaiseen tyydyttävään sukupuolielämään, oikeus osoittaa seksuaalista halukkuutta ja myös kieltäytyä seksuaalisesta tapahtumasta. Oikeus saada tietoa ja oikeus päättää omasta kehostaan.

3 OIKEUS TIETON SEKSUAALISUUDESTA

Oikeus tietoon ehkäisymenetelmistä, sukupuolitaudeista ja omista oikeuksista. Neuvontaa ja ehkäisyvälineitä tulee olla saatavilla nuorille ymmärrettävässä muodossa ja heille mahdollisissa paikoissa, heille mahdolliseen aikaan ja mahdollisella hinnalla.

4 OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI

Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi suunnittelemattomilta raskauksilta, seksitaudeilta sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä.

5 OIKEUS SEKSUAALI-TERVEYDENHUOLTOON

Oikeus luottamukselliseen, korkeatasoiseen ja nuorta kunnioittavaan seksuaaliterveydenhuoltoon, johon nuorilla on varaa ja joka on nopeasti saatavilla.

6 OIKEUS OSALLISTUA

Oikeus osallistua nuoria koskettavien päätösten tekoon ja ohjelmien suunnitteluun seksuaali- ja lisääntymisterveysasioissa.

1 OIKEUS ELÄMÄÄN

Kuva: Christopher Kean

Oikeus elämään on perustavanlaatuinen ihmisoikeus. Seksuaalioikeuksista puhuttaessa oikeus elämään on laaja käsite. Sillä tarkoitetaan itsemääräämisoikeutta - oikeutta olla oma itsensä ja tehdä itsenäisiä päätöksiä sekä ilmaista mielipiteensä omaan seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa.

Oikeus elämään on myös ja ennen muuta tasa-arvokysymys. Raskautteen ja synnytykseen kuolee maailmassa äiti joka minuutti. Lisäksi monissa kehitysmaissa köyhillä äideillä ei ole mahdollisuutta keskeyttää ei-toivottua raskautta turvallisesti.

Oikeus nauttia omasta kehostaan tarkoittaa vapautta nauttia omasta seksuaalisuudesta ilman kiusaamista, painostusta tai perinteiden rajoittavia tulkintoja. Ketään ei saa syrjiä sukupuolen, seksuaalisten erityispiirteidensä tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Huoraksi tai homoksi haukkuminen kuuluu tähän kategoriaan.

Tyttölapsen oikeus syntymään

Tyttöjen ja naisten alisteinen asema yhteiskunnassa on johtanut monissa kehitysmais-

sa poikalapsien suosimiseen perheissä. Poikien katsotaan pitävän tulevaisuudessa perheestä huolta, tekevän peltotyöt ja takaavan vanhemmilleen vanhuuden turvan. Tytöistä on sen sijaan huolta ja vaivaa; lisäksi esimerkiksi Intiassa tytöistä on maksettava avioliiton yhteydessä suuret myötäjäiset, joihin monilla perheillä ei ole varaa. Äärimmillään ilmiö on johtanut tyttövauvojen surmaamiseen sekä sukupuoliselektiivisiin abortteihin. Erityisesti Kiinassa ja Intiassa ilmiö on jopa tavallinen. Intiassa abortoidaan jopa 500 000 tyttösikiötä vuosittain. Ilmiö on johtanut sukupuolijakuman vinoutumiseen molemmissa maissa; nuorten miesten on vaikea löytää puolisoa, kun poikia on enemmän. Toisaalta niin kauan, kuin tytöt ovat vähempiarvoisia ja heidän ihmisoikeuksiaan poljetaan, perheet tulevat

Kuva: Christopher Kean

suosimaan poikalapsia. Tyttövauvansa myrkyttänyt köyhä intialaisnainen kertoi vuonna 1994 Los Angeles Timesin toimittaja John-Thor Dahlburgille näin:

”Minulla oli jo yksi tyttö. Tytöistä on pelkkää vaivaa, miten olisin voinut kasvattaa toisenkin? Ajattelin, että hänestä on parempi hankkiutua eroon, kuin antaa hänen kärsiä samalla tavoin kuin itse olen kärsinyt.”

Lähde http://www.gendercide.org/case_infanticide.html

Nuoret äidit ovat hengenvaarassa

Tiedätkö, mikä on 15-19 -vuotiaiden tyttöjen yleisin kuolinsyyn maailmassa?

Uskomatonta kyllä, raskaus ja synnytys. Lisäksi miljoonat nuoret naiset vammautuvat raskauden ja synnytyksen seurauksena.

Varhaiset raskaudet ja niiden aiheuttamat komplikaatiot ovat suorassa yhteydessä köyhyyteen ja kouluttamattomuuteen. Köyhä tyttö joutuu todennäköisemmin varhain naimisiin, kun perheellä ei ole mahdollisuutta tarjota hänelle koulutusta tai elantoa. Kouluttamattomana tyttö ei ehkä tiedä ehkäisy-

tä, ja koska hän on usein riippuvuussuhteessa itseään vanhempaan puolisoonsa, hänellä ei myöskään ole mahdollisuutta keskustella lastensaannista tai perhesuunnittelusta.

Yleisimmät raskauteen ja synnytykseen liittyvät kuolinsyyt ovat WHO:n mukaan verenvuoto, infektioaudit, korkea verenpaine, turvattomat abortit ja pitkittyneet synnytykset. Erityisesti viimeksi mainittu on nuorilla äideillä yleinen: mitä nuorempi synnyttävä on, sitä ahtaampi on hänen lantionsa. Usein nuoret synnyttäjät tarvitsisivat keisarinleikkausta, mutta sairaalaan voi olla pitkä matka tai se voi olla perheelle liian kallista. Pitkittyneen synnytyksen aiheuttama kuolema on pitkä ja erittäin tuskallinen.

Vaikka luotettavia tilastoja on huonosti saatavilla, tiedossa on, että 99 prosenttia äitiyskuolemista tapahtuu köyhissä maissa, ja näistä puolet Saharan eteläpuolisessa Afrikassa. Suuri syy tähän on hiv ja aids. Esimerkiksi Nigerissä äidin riski kuolla raskauteen ja synnytykseen on yhden suhde seitsemään. Suomessa tuo suhde on viiden

MIKÄ AVUKSI NUORILLE AIDEILLE?

- Säännölliset neuvolatarkastukset
- Hiv-testaus ja hivin asianmukainen hoito
- Synnytyshoitajan läsnäolo synnytyksessä
- Mahdollisuus sairaalahoitoon komplikaatioiden sattuessa
- Jälkitarkastus
- Mahdollisuus turvalliseen aborttiin
- Mahdollisuus perhesuunnitteluun ja riittävään ravintoon

*Lähteet: Hakkarainen, Tuuli:
Äitiyden monet kasvot.
Väestöliitto 2009*

suhde sataantuhanteen. Eräs suuri syy on lasten suuri määrä: mitä enemmän lapsia äiti synnyttää, sitä suurempi todennäköisyys kuolla raskauteen tai synnytykseen.

Maailmasta löytyy myös menestystarinoita. Egypti, Honduras, Malesia ja Thaimaa ovat puolittaneet äitiyskuolleisuutensa alle kymmenessä vuodessa. Silti alle puolet kehittyvissä maissa asuvista naisista käy neuvolassa vähintään neljä kertaa raskauden aikana ja sen jälkeen, ja vain kahdella kolmesta on synnytyksessä mukana ammattitaitoista apua.

Abortti on perusoikeus

Jokaiselle nuorelle kuuluu oikeus saada riittävästi tietoa ja välineitä ehkäistäkseen suunnittelemattomia raskauksia. Tähän kuuluu myös oikeus raskauden keskeytykseen sekä raskauden jatkamiseen.

Jopa 42 miljoonaa naista päätty vuosittain keskeyttämään suunnittelemattoman raskauden. Suurin osa näistä naisista on alle 30-vuotiaita. Lähes puolet heistä joutuu turvautumaan vaarallisiin menetelmiin joko rajoittavan lainsäädännön tai palvelun huonon saatavuuden tai laadun takia. Menetelmät

KIINASSA HELPOTTAA VÄHITELLEN

■ Kiina on ollut pitkään surullisen kuuluisa yhden lapsen politiikastaan, johon on liittynyt poikalasten yliarvostus. Poliitiikka on ajanut maan sukupuolijakauman jyrkkään epätasapainoon. Vaikka yhden lapsen politiikka jatkuu edelleen, talouskasvu on kuitenkin saanut aikaan sen, että kaupunkilaisperheet ovat alkaneet uskoa myös tytön pystyvän elättämään vanhemmat vanhempansa. Shanghaissa vuonna 2009 tehdyssä kyselytutkimuksessa suurempi osa vastanneista pareista toivoi tyttölasta kuin poikaa. Vääristynyt sukupuolijakauma on jo väestönkasvua suurempi ongelma Kiinassa. Tästäkin huolimatta köyhällä maaseudulla poikien suosiminen jatkuu.

Lähde: http://maailma.net/artikkelit/tyttolapset_alkavat_tas_kelvata_kiinan_kaupunkilaisille

RAISKAUSTA SUUREMPI RIKOS

■ Maailmassa on edelleen maita, joissa abortti on jopa suurempi rikos kuin raiskaus. Eräs näistä maista on Nicaragua. Siellä katolinen kirkko tuomitsee abortin suuremmaksi rikokseksi, kuin raskauden aikaan saanut raiskaus. Muutama vuosi sitten maailman valokeilaan nousi ”Rosa”, yhdeksänvuotias köyhien kahvityöläisten tytär, joka tuli raiskauksen seurauksena raskaaksi ja sai sukupuolitaudin. Koska raskaus oli lapselle hengenvaarallinen, hänen vanhempansa vaativat ja hankkivat tytölle abortin. Katolinen kirkko julisti asianosaiset kirkonkiroukseen, mutta kiitos maailmanlaajuisen mediahuomion, Rosan tapaus päättyi onnellisesti. Nicaraguassa on kuitenkin tuhansia Rosan kaltaisia köyhiä tyttöjä, jotka joutuvat synnyttämään alaikäisinä – 30 % maan äitiyskuolemista tapahtuu teini-ikäisille tytöille.

Lähde: Lehtonen, Kimmo: Synnyttä lapsi tai kuole.
<http://www.kepa.fi/uutiset/2833>

Kuva: Laura Lipsanen

NEPALIN MENESTYSTARINA

■ Nepalissa oli vuosikymmenien ajan eräs maailman tiukimmista aborttilaeista. Tuhansia nepalilaisnaisia kuoli vuosittain turvattomissa oloissa suoritetujen aborttien seurauksiin, ja jopa 20 prosenttia naisvangeista istui tuomio-taan laittoman abortin läpikäymisestä.

Nepalin perhesuunnitteluliitto kampanjoi yli 20 vuoden ajan aborttilain muuttamisen puolesta. Vuonna 2001 Nepalin kuningas allekirjoitti uuden lain. Nyt nepalilaisnainen voi keskeyttää raskautensa 12. viikkoon asti, tai 18. viikkoon asti, jos raskaus on insestin tai raiskauksen tulos.

Lähde: Alkio, Raatikainen, Tuominen (toim): Male Involvement and Gender Issues in South Asia. Väestöliitto 2002.

ovat usein hengenvaarallisia ja niiden aiheuttamat komplikaatiot vaativat kymmenien-tuhansien naisten hengen vuosittain. Lisäksi miljoonat vammautuvat tai jäävät hedelmättömiksi.

Turvattomat abortit ovat yleisimpiä maissa, joissa abortti on lailla kielletty, kuten monissa Afrikan, Lähi-idän, Aasian ja Etelä-Amerikan maissa, sekä Intian kaltaisissa maissa, joissa abortti on laillista, mutta terveystalveta on liian vähän saatavilla. WHO:n mukaan monissa Afrikan maissa 70 prosenttia naisista, jotka joutuvat hoitoon abortin aiheuttamien komplikaatioiden vuoksi, on alle 20-vuotiaita. WHO muistuttaa myös, että aborttien aiheuttamat kuolemat olisivat erittäin helposti estettävissä.

”Takapiha-abortit”

Turvattomia abortteja kutsutaan myös nimellä ”backstreet abortions” eli ”takapiha-abortit”, sillä niissä käytettävät menetelmät ovat alkeellisia ja vaarallisia. ”Takapiha-abortit” tehdään usein salaa ja ilman tietoa

hygieniasta tai abortin mahdollisista seurauksista. Joissakin kehitysmaissa raskauden keskeyttämiseen tarjotaan myös yrttejä tai myrkkyyä. Ne ovat usein tehottomia ja erittäin vaarallisia tytölle tai naiselle.

Lähde <http://www.efc.org.uk/Foryoungpeople/Factsaboutabortion/Unsafeabortion>

Kun abortista tulee ehkäisyväline

Sukupuolten tasa-arvo oli neuvostovalalle tärkeää, ja abortti oli Neuvostoliitossa laillinen ja ilmainen. Koska muuta ehkäisyä oli huonosti saatavilla, abortti saavutti ehkäisyvälineen aseman. Neuvostoliiton hajotessa tilastot olivat hurjia: vuonna 1992 Venäjällä tehtiin jokaista syntymää kohtaan yli kaksi aborttia. Yhteiskuntajärjestelmän vapautuessa Venäjälle alettiin perustaa kansalaisjärjestöjä, jotka kampanjoivat perhesuunnittelun puolesta ja jakoivat tietoa toistuvien aborttien aiheuttamista terveysriskeistä äideille. Aborttien määrä väheni. Vielä tänäänkin Venäjän aborttilainsäädäntö on eräs maailman liberaaleimmista ja abortit ovat arkipäivää, mut-

Kuva:Salla Nazarenko

ta myös muuta ehkäisyä on paremmin saatavilla. Valtiovalta pyrkii tukemaan nuoria perheitä ja kannustaa kasvattamaan perhekokoa pysäyttääkseen Venäjän väkiluvun laskun.

Lähd: Wites, Tomasz: Abortions in Russia Before and After the Fall of Soviet Union. Miscellanea Geographica: Varsova 2004.

Aborttiin liittyy myyttejä

Koska monissa maailman maissa erityisesti uskonnolliset konservatiivit kampanjoivat abortteja vastaan, liikkeellä on paljon väärää tietoa ja myyttejä abortteihin liittyen. On tärkeää tietää, että terveydenhuollon ammattilaisen hygieenisissä oloissa suorittama abortti on naiselle erittäin turvallinen. Kehittyneissä maissa naisten kuolleisuus abortteihin on äärimmäisen vähäistä – raskauteen ja synnytykseen kuolee yhdeksän kertaa enemmän naisia kuin turvalliseen aborttiin. Kehitysmaissa turvallisten aborttien saatavuus vähentää valtavasti äiti- ja lapsikuolemia.

Romanian tapahtumat diktaattori Ceausescun aikaan todistivat tämän. Ennen Ceausescun valtaan tuloa abortti oli Romaniassa laillinen ja naisten saatavilla. Se toimi ehkäisyvälineenä, sillä muuta ehkäisyä oli huonosti saatavilla. Aborttiluvut olivat huikeat – 252 naiselle tuhannesta oli tehty abortti. Abortit olivat kuitenkin turvallisia, ja sekä niihin että raskauksiin ja synnytyksiin menehtyi erittäin vähän naisia. Vuonna 1966 sekä abortti että ehkäisyvälineet kriminalisoitiin.

Kuva: Plugi

tiin maassa, mikä johti turvattomien aborttien ja niistä joh-
tuvien kuolemien räjähdysmäiseen kasvuun. Ennen abortin
dekriminalisointia vuonna 1989, Romaniassa kuoli 500 naista
vuodessa abortteihin. Määrä laski puoleen heti abortin tultua
lailliseksi.

Abortti voi pelastaa äidin hengen silloin, kun raskaus olisi
äidin terveydelle vaarallinen. Maailmassa on kolme maata,
joiden lainsäädäntö kieltää abortin kaikissa tapauksissa;
myös silloin, kun raskaus on alkanut raiskauksesta tai kun
raskaus on äidille hengenvaarallinen. Kymmenissä muissa
maissa abortti on sallittu vain sen ollessa suuri terveysris-
ki äidille. Yli 20 prosenttia maailman ihmisistä asuu mais-
sa, joissa abortin saaminen on lainsäädännöllisistä syistä
vaikeaa. Tällöin on terveydenhuollon henkilöstöstä kiinni,
tekevätkö he abortteja silloin, kun nainen vaikkapa sosiaa-
lisista syistä sitä tarvitsisi.

Aborttien vähentäminen käy parhaiten hyvän terveysneu-
vonnan ja laajasti saatavilla olevan ehkäisyn, ei abortin kiel-
tävien lakien, avulla. Ehkäisyvälineiden huonon saatavuuden
ja aborttien välillä on suora yhteys. Jopa puolet maailman
suunnittelelemattomista raskauksista päätty aborttiin ja yli
puolet kaikista aborteista tehdään kehitysmaissa turvatto-
missa ja epäsiisteissä oloissa. Siksi ehkäisyvälineiden laaja
saatavuus kehitysmaissa olisi kirjaimellisesti elintärkeää.

Lähde: IPAS: *Ten Facts About Abortion*. www.ipas.org

A person wearing a woven hat is shown in profile, looking out over a field of trees. The background is a soft-focus landscape with green and yellow foliage under a clear sky. The text is overlaid on the bottom half of the image.

2018 OIKEUS NAUTTIA SEKSUAALISUUDESTA

Kuva: Tracy Whiteside

Jokaisella on oikeus olla turvassa, valita vapaasti haluaako avioitua tai pysyä naimattomana sekä oikeus perhesuunnitteluun. Sukupuolielämän aloittamisen ja perheen perustamisen pitää perustua vapaaehtoisuuteen.

Seksuaalisuuden eräs tehtävä on tuottaa tyydytystä ja nautintoa – kaikilla on siihen yhtäläinen oikeus seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Oikeuteen nauttia seksuaalisuudesta kuuluu oikeus osoittaa seksuaalista halukkuutta sekä oikeus peräytyä ja kieltäytyä missä tahansa seksuaalisen tapahtuman vaiheessa. Ketään ei saa vahingoittaa eikä alistaa.

Monissa länsimaissa, Suomi mukaan lukien, seksiin liittyy suojaikäraja. Suomessa se on 16 vuotta. Tämä tarkoittaa sitä, ettei kukaan saa ryhtyä seksuaaliseen suhteeseen tai tekoon alle 16-vuotiaan kanssa. Poikkeuksena tästä ovat iältään tai kehitykseltään lähellä toisiaan olevien nuorten väliset seksisuhteet, joiden pohjana on molemminpuolinen halu ja

suostumus. Hyvä nyrkkisääntö nuorelle yhdyntöjen aloittamiseen on riittävän fyysisen kehittyneisyyden lisäksi se, että yhdyntä halluttaa enemmän kuin pelottaa ja molemmat osapuolet ovat valmiita kantamaan vastuun raskauden ja seksitautien ehkäisystä. Yhdyntään liittyvistä asioista on hyvä puhua kumppanin kanssa jo etukäteen.

RAISKAUS AVIOLIITTOSSA

- 1994 Suomi kriminalisoi raiskauksen avioliitossa.
- 47 % Tadzikistanin naisista sanoi WHO:n tutkimuksessa joutuneensa miestensä raiskaamiksi.
- 13 maailman maata sallii raiskauksen avioliitossa.

Kuva: Hanna Vuokko

Kun seksuaalisuus on tabu

Seksuaalisuus on tärkeä osa ihmisyyttä, ja siihen liittyviä ongelmia pitäisi käsitellä ennen muuta terveysongelmina. Hyvässä ja toimivassa parisuhteessa seksuaalisuudesta voi ja pitää puhua. Monissa kulttuureissa seksuaalisuus kuitenkin on tabu eikä siihen liittyvistä asioista voi puhua. Esimerkiksi Nigerian Ibo-heimon jäsenet pitävät seksuaalisuudesta puhumista epäsovivana ja kaikki seksuaalikasvatus ja perheneuvonta on pannaissa. Useissa Afrikan kulttuureissa miehet voivat kyllä puhua keskenään seksistä, mutta puolisoiden välillä tätä keskustelua ei käydä. Intian ylempien kastien hindunaisilla ei edes ole sanaa kuvaamaan sukupuolielimiä. Tabut, kiellot ja seksuaalisuuteen liittyvän sanaston ja tiedon puute johtaa siihen, että monet miehet ja naiset jäävät paitsi seksuaalisen rakkauden kokemuksesta.

Lähde:http://findarticles.com/p/articles/mi_m2096/is_3_54/ai_n8706636/pg_5/?tag=content;col1

Tyttöjen ja naisten seksuaalisuus

Tyttöjen aktiivinen seksuaalisuus on monissa kulttuureissa tabu. Esimerkiksi Koreassa seksuaalisuudesta puhumista ei pidetä sopivana edes aviopuolisoiden välillä. Tyttöjen ja naisten seksuaalista nautintoa ja orgasmia pidetään usein toissijaisena, sillä vain miehen orgasmi johtaa lasten saamiseen. Naisilla ei myöskään ole tietoa aiheesta. Kymmenessä Afrikan maassa tehdyssä haastattelututkimuksessa selvisi, että monet naiset eivät edes tiedä, että naisen orgasmi on olemassa. Ajatus, että seksi on aviomiehen yksinoikeus ja että vaimon on suostuttava siihen tilanteessa kuin tilanteessa, on kehitysmaissa tavallinen. Erityisesti maissa, joissa tyttöjen sukuelinten silpominen on yleistä, yhdyntä on naiselle erittäin kivulias tapahtuma. Avioliiton ulkopuolista seksiä pidetään monissa kehitysmaissa pahana, tapahtui se sitten ennen tytön avioitumista tai avioliiton aikana. Konservatiivisissa muslimimaissa aviorikoksesta voidaan tuomita jopa kuolemaan.

Kuva: Kirsi Tuura

Vainotut homoseksuaalit

Homoseksuaalisuus poistui Suomen rikoslaista 1970-luvun alussa, mutta sitä pidettiin sairautena 1980-luvun alkuun saakka. Tänä päivänä homoseksuaalisuus on lailla kielletty suuressa osassa Afrikan maista sekä arabimaissa. Muutamissa maissa homoseksuaalisuuden harjoittamisesta rangaistaan kuolemalla. Homoseksuaalien asema on hankala myös kehittyneissä maissa. Amerikkalaistutkimusten mukaan 85 prosenttia seksuaalivähemmistöön kuuluvista yhdysvaltalaisnuorista sanoo, että heitä on kiusattu koulussa. Todennäköisyys tehdä itsemurha tai tulla riippuvaiseksi huumeista tai alkoholista on näillä nuorilla neljä kertaa suurempi kuin vertaisryhmällä.

Homoseksuaalisuus valtava tabu monissa kehitysmaissa. Afrikan maista vain Etelä-Afrikka sallii homoliitot. Homoseksin kriminalisointi lisää tutkimusten mukaan hivin leviämistä, sillä yhteiskunnissa, jois-

**HOMOSEKSUAALISUUS
ON VALTAVA TABU
MONISSA KEHITYSMAISSA.
AFRIKAN MAISTA VAIN
ETELÄ-AFRIKKA SALLII
HOMOLIITOT.**

sa miesten välinen seksi on laitonta, ei ole myöskään saatavilla tietoa miesten välisestä turvaseksistä ja kondomin käytöstä.

Lähde: <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2010/oct/26/gay-rights-homophobia-discrimination>

"BEKIN" TARINA

■ Bek syntyi konservatiiviseen kylään Kirgisian eteläosassa. Lähdettyään opiskelemaan pääkaupunkiin Bishkekiin nuori mies ajatteli, että hänen elämänsä homoseksuaalina helpottuisi. Kotona hän ei voinut kertoa seksuaalisesta suuntautumisestaan, sillä hän pelkäsi perheensä leimautuvan ja hylkäävän hänet.

Bishkekissä seksuaalivähemmistöjen edustajat kokoontuivat muutamalla klubilla, mutta sekään ei ollut riskitöntä. Homoseksuaaliksi leimattuja hakattiin kadulla. Bek ahdistui, ja kun hänelle tuli tilaisuus lähteä jatkamaan opintojaan Turkkiin, hän ei epäröinyt hetkeäkään.

Elämä Istanbulissa oli helpompaa. Bek sai ystäviä ja koki vihdoin voivansa olla oma itsensä. Alamäki kuitenkin alkoi, kun Bekin rahat loppuivat. Hän tapasi kadulla ystävällisen miehen, joka tarjosi töitä. Mies osoittautui ihmiskauppiyaaksi. Seuraavat kuukaudet Bek vietti huumattuna asunnossa, jossa häntä käytettiin seksuaalisesti hyväksi. Kuukausien kuluttua Bek pääsi pakenemaan ja sai avustusjärjestöltä rahat kotimatkaan.

Bek on nyt bishkekiläisessä ihmiskaupan uhrien turvakodissa. Häneltä kysyttiin, eikö hän haluaisi kotiin perheensä luo. Vastaus oli edelleen ei. Bek odotti toipuvansa ja palaavansa Istanbuliin riskeistä huolimatta. Bishkekissä hänellä ei homoseksuaalina ollut tulevaisuutta.

MIKÄ LHBTI?

Kirjainyhdistelmä LHBTI tulee sanoista lesbo, homo, biseksuaali, transihminen ja intersukupuolinen. Ihmisen seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti voivat ilmetä monin eri tavoin.

Lesbo

Nainen, jolla on kyky tuntea emotionaalista, eroottista ja/ tai seksuaalista vetoa pääosin toisia naisia kohtaan.

Homo

Henkilö, jolla on kyky tuntea emotionaalista, eroottista ja/ tai seksuaalista vetoa pääosin samaa sukupuolta kohtaan. Homo voi viitata sekä miehiin että naisiin. Suomen kielessä homolla tarkoitetaan yleisemmin miespuolista henkilöä.

Biseksuaali

Henkilö, jolla on kyky tuntea emotionaalista, eroottista ja/ tai seksuaalista vetoa sekä miehiä että naisia kohtaan, tai hän ei koe kohteen sukupuolta merkityksellisenä asiana.

Transsukupuolisuus

Transsukupuolinen ihminen ei koe kuuluvansa siihen sukupuoleen, johon hänet on syntymän hetkellä määritetty ja lapsena kasvatettu. Biologinen sukupuoli ei tunnu

omalta. Eli henkilö, joka on biologisilta ominaisuuksiltaan mies, voikin tuntea olevansa nainen ja taas henkilö, joka biologisilta ominaisuuksiltaan on nainen voi tuntea olevansa mies.

Transvestisuus

tarkoittaa ihmistä, jonka persoonaan kuuluu vahvasti yhtä aikaa sekä miehisyttä että naiseutta. Transvestisuus alkaa tavallisimmin lapsuudessa tai nuoruudessa. Poikaa viehättävät naisten vaatteet ja naisellisiksi määritellyt asiat. Osa transvestiittipojista kokeilee tyttörooleja jo pienenä lasten leikeissä ja omissa mielikuvitusleikeissään. Osalla pojista transvestisuus alkaa vasta murrosiässä seksuaalisena viehätystenä naisellisuuteen. Nuori pukeutuu tavallisimmin yksin salaa naisten vaatteisiin.

Intersukupuolinen

on ihminen, jonka sukupuolta määrittelevät synnyttäiset tekijät eivät ole yksiselitteisesti miehen tai naisen. Intersukupuolisuus on yleiskäsite moneen eri tilaan. Kuten muutkin lapset, kasvava intersukupuolinen lapsi ymmärtää itse, mihin sukupuoleen kokee kuuluvansa.

Lähd: www.seta.fi.

Lapsiavioliitto on ihmisoikeusrikkomus

Niissä kehitysmaissa, joissa lapsiavioliitot ovat yleisiä, vanhemmat naittavat tyttärensä lapsina siinä toivossa että niin tyttöjen kuin perheenkin taloudellinen asema koheneisi. Todellisuudessa lapsiavioliitto on ihmisoikeusrikkomus, joka vaarantaa tyttöjen henkisen ja fyysisen kehityksen, joutaa usein liian aikaisiin raskauksiin, estää tyttöjen kouluttautumisen ja eristää tytöt

ikätovereistaan. Lapsiavioliitto rikkoo monia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia; sitä voi syystä kutsua myös eräänlaiseksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön muodoksi. Lapsivaimot ja nuoret vaimot ovat monissa kehitysmaissa suuri, usein näkyvän ryhmä. Heidän tehtävänsä on tehdä suuria määriä kotitaloustöitä, heitä painostetaan tulemaan raskaiksi ja he joutuvat huolehtimaan omista lapsistaan jo ennen kuin heidän oma lapsuutensa on ohi.

LAPSIVAIMOT JA NUORET VAIMOT OVAT MONISSA KEHITYSMAISSA SUURI, USEIN NÄKYMÄTÖN RYHMÄ.

Ongelma koskettaa jossakin määrin myös poikia, mutta suurin osa lapsena avioon pakotetuista on tyttöjä.

Hiv-epidemia on yksi syy lapsiavioliittoihin. Maissa, joissa hiv ja aids-luvut ovat korkeat, vanhemmat voivat haluta saada tyttärensä mahdollisimman varhain naimisiin suojelakseen tätä esiavioliselta seksiltä ja mahdolliselta tartunnalta. Samasta syystä miehet haluavat nuoren ja kokemattoman vaimon. Valitettavasti tilastot paljastavat, että varhainen avioliitto ei suojele tartunnalta: esimerkiksi Intiassa 75 prosenttia hiv-positiivisista ihmisistä on naimisissa. Paine saada lapsia ja kondomin käyttöön avioseksissä liittyvät tabut levittävät hiviä edelleen.

Lähde: www.childinfo.org

LUKUJA LAPSI AVIOLIITOISTA

Tutkimukset osoittavat, että tytön koulutustasolla, naimisiinmenoiällä, puolison iällä ja ensimmäisen lapsen saanti-iällä on suora yhteys. Mitä huonompi koulutus työllä on, sitä nuorempana hän menee naimisiin suhteessa vanhemman miehen kanssa, ja sitä aikaisemmin hän saa ensimmäisen lapsensa.

■ Maailmanlaajuisesti 36 prosenttia 20- 24 - vuotiaista naisista solmivat avioliiton ennen kuin täyttivät 18 vuotta

■ Arviolta 14 miljoonaa 15- 19 -vuotiaista tyttöä synnyttää lapsen vuosittain. Heidän todennäköisyytensä menehtyä raskauteen tai synnytykseen on kaksinkertainen aikuisen naisen verrattuna

■ Nigerissä kolme neljästä työstä naitetaan ennen heidän 18:tta syntymäpäiväänsä

Lähteet:

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/7711554.stm>

http://www.huffingtonpost.com/2010/04/12/dead-yemeni-child-bride-w_n_533959.html

<http://www.asianews.it/index.php?l=en&art=14588&size=A>

ARWAN TARINA: lapsivaimosta eronneeksi lapseksi

■ Lapsiavioliitot ovat Jemenissä arkipäivää. Joidenkin tilastojen mukaan jopa puolet avioliitoista solmitaan alle 15-vuotiaiden tyttöjen kanssa. Arwa oli yksi heistä. Hän oli vain yhdeksänvuotias, kun hänen isänsä lupasi hänet puoliseksi torilla tapaamalleen muukalaiselle. Syynä oli perheen köyhyys – lapsimorsiamesta maksetaan usein hyvin. 35-vuotias mies lupasi odottaa Arwan täyttävän viisitoista, ennen kuin veisi hänet kotiinsa. Mies päätyi kuitenkin asumaan Arwan suurperheen kahden huoneen taloon. Lupauksistaan huolimatta mies ahdisteli Arwaa ja riiteli myös tämän isän kanssa. Lopulta Arwa lainasi naapurilta rahaa päästäkseen oikeuteen avioeroa anomaan. Sen hän myös sai.

Kaikki Jemenin lapsivaimot eivät ole olleet yhtä onnekkaita. 13-vuotias Elham Hassi kuoli verenvuotoon huhtikuussa 2010 hänen aviomiehensä raiskattua hänet väkivaltaisesti. Jemenin hallitus ei ole reagoinut näihin tapauksiin, mutta avioliiton solmimisen alaikää on yritetty nostaa 15:sta 17 vuoteen. Uskonoppineet Jemenissä ovat tulkinneet noston islamilaisen sharia-lain vastaiseksi.

Väestöliiton julistesarja nuorten seksuaalioikeuksista

Väestöliitto on julkaissut kolme julistetta, jotka käsittelevät nuorten seksuaalioikeuksia ja niiden toteutumista maailmassa.

Älä Piiiskaa

Kaikille maailman nuorille kuuluvat samat seksuaalioikeudet *

"USKOVAINEN SUKU EI HYVÄKSY MINUA"

Kaikilla on oikeus ajatella itse
ja valita omat mielipiteensä!

KUN ELÄMÄ LOPPUU LAPSEEN

Raskaus ja synnytys on nuorten
tyttöjen yleisin kuolinsyy
kehitysmaissa

PAKKOSEKSIÄ?

Päivittäin 5500 alaikäistä tyttöä pakotetaan
kaupallisen seksiteollisuuden uhriksi

Mua ei saa satuttaa!

Joka vuosi 3 MILJOONAA tyttöä on vaarassa
joutua sukuelinten silpomisen uhriksi

*www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

817693093930014 81039 30930617

Väestöliitto

Kielletty EHKÄISY

Monissa maissa tytöt eivät
voi osallistua itseään koskeviin
päätöksiin missään asioissa

Naimisiin 12-vuotiaana?

Etelä-Aasiassa melkein puolet tytöistä
on naimissa, ennen kun he ovat 18

Tyttöystäväni sairaus mursi sydämeni

Joka päivä yli 2500
nuorta saa hivin

*Muista!

Sinullakin on oikeus vapauteen kaikesta syrjinnästä mm.
iän, sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen vuoksi.

Tutustu julisteisiin: www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

3 OIKEUS TIETÖÖN SEKSUAALISUUDESTA

Kuva: Laura Lipsanen

Tärkeä nuorten ihmisten seksuaalioikeus on oikeus tietoon seksuaalisuudesta. Tämän oikeuden piiriin kuuluu oikeus tietoon ehkäisymenetelmistä, sukupuolitaudeista ja nuoren omista oikeuksista.

Aikuisten velvollisuus on kertoa nuorille seksiin liittyvistä riskeistä ja niiden riskien välttämisestä. Nuorelle tulee myös tarjota tietoa seksuaalisuuden luonnollisuudesta ja keinoista, joilla seksuaalista tyydytystä, onnellisuutta ja tasapainoa voi kokea. Tuon tiedon tulee olla helposti saatavilla ja muodossa, jonka nuoret ymmärtävät.

Suuri osa ihmisistä on seksuaalisesti aktiivisia 20 vuotta täyttäessään. Monissa yhteisöissä nuorten seksuaalisuus on kuitenkin tabu, josta vaietaan. Tämän vuoksi nuorten on vaikea saada seksuaalisuuteen ja ehkäisyyn liittyvää tietoa. Seuraukset ovat vakavia. Esimerkiksi suurin osa seksitaudeista todetaan 15–24 vuotiailla nuorilla. Puoli miljoonaa nuorta saa seksitautitartunnan joka päivä. YK:n tekemä laaja tutkimus osoitti, että yli puolella kehitysmaiden nuorista on väärää tietoa hi-viruksen tartuntatavasta.

Homoseksuaalisuus on tabu monissa Afrikan ja Aasian maissa. Esimerkiksi Afrikassa homoseksuaalisuutta pidetään ”Euroopasta tuotuna” pahana. Faktatietoa, jonka mukaan missä tahansa yhteiskunnassa tietty prosenttiluku ihmisistä on homoseksuaaleja, ei näissä maissa oteta vakavasti. Homojen marginalisointi aiheuttaa kansanterveydellisiä haittoja. Esimerkiksi hiv leviää nopeammin niissä Afrikan maissa, joissa miesten välisestä seksistä ja kondomin käytöstä siinä ei ole saatavilla tietoa.

Seksuaalikasvatus myöhentää tutkitusti nuorten seksuaalisen aktiviteetin aloittamista ja ohjaa nuoria turvalliseen ja vastuulliseen seksuaalikäyttäytymiseen. Asiallinen ja tietoon perustuva seksuaalikasvatus on olennaista, jotta nuoret pystyvät suojelemaan omaa ja toisten terveyttä sekä ehkäisemään ei-toivotut raskaudet.

KOKONAISVALTAISEN SEKSUAALI- KASVATUKSEN PERIAATTEET

- 1** Seksuaalikasvatus on ikään nähden sopivaa, siinä otetaan huomioon nuoren kehitystaso ja käsityskyky, ja sitä mukautetaan kulttuurin, sosiaalisten tekijöiden ja sukupuolen mukaan. Se vastaa nuorten elämän realiteetteja.
- 2** Seksuaalikasvatus perustuu (seksuaalisuutta ja lisääntymistä koskeviin) ihmisoikeuksiin.
- 3** Seksuaalikasvatus perustuu kokonaisvaltaiseen käsitykseen hyvinvoinnista, joka käsittää myös terveyden.
- 4** Seksuaalikasvatus perustuu vakaasti sukupuolten tasa-arvoon, itsemääräämisoikeuteen ja erilaisuuden hyväksymiseen.
- 5** Seksuaalikasvatus alkaa syntymästä.
- 6** Seksuaalikasvatus on nähtävä keinona kehittää yhteiskuntaa oikeudenmukaiseen ja myötätuntoiseen suuntaan voimaannuttamalla yksilöitä ja yhteisöjä.
- 7** Seksuaalikasvatus perustuu tieteellisesti paikkansapitävään tietoon.

Lähde: Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto ja BZgA, 2010.

Julkaisu on luettavissa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilta: www.thl.fi

Suomessa opittiin kantapään kautta

1970- ja 1980-luvuilla Suomen kouluissa tehostettiin nuorten seksuaalikasvatusta. Lopputuloksena aborttien määrä lähti laskuun. 1990-luvun laman säästöjen yhteydessä seksuaalikasvatuksen määrää kouluissa vähennettiin ja jopa poistettiin osasta peruskouluja. Tämä aiheutti seksitautien ja aborttien määrän jyrkän kasvun. Seksuaalikasvatus tuli pakolliseksi oppiaineeksi Suomen kouluissa 2004.

Tiedon puute altistaa nuoret seksitaudeille

Nuoret ovat seksitautien suurin riskiryhmä. Köyhien maiden nuoret ovat erityisen haavoittuvia. Kehitysmaiden nuorilla ei useinkaan ole riittäviä tietoja seksitaudeista tai niiden hoitamisesta. Nuoret voivat myös pelätä tuomitsemista ja leimautumista ja jättää siksi hakeutumatta hoitoon.

Kuva: Plugi

Erityisesti köyhien maiden tyttöjen voi olla vaikeaa kieltäytyä seksistä tai vaatia kondomin käyttöä, mikä lisää seksitautien tarttumiseriskiä. Hoidettavissa olevat tavalliset seksitaudit, kuten klamydia ja tippuri, voivat hoitamattomina aiheuttaa vakavia terveysongelmia sekä nuorille että heidän tuleville lapsilleen. Esimerkiksi klamydia on naisilla usein oireeton ja jää siksi hoitamatta. Myös hi-virus tarttuu helpommin ihmiseen, jolla on hoitamaton seksitauti.

Lähde <http://www.fhi.org/en/youth/youthnet/publications/focus/infocus/part1dimensions.htm>

Hoitamaton seksitauti on enemmän kuin terveyshaitta

Havaitsematta ja hoitamatta jääneet seksitaudit aiheuttavat monenlaisia terveysongelmia. Esimerkiksi toistuneet klamydiatartunnat aiheuttavat tytöille munanjohtimien

TAKAPAKKIA EGYPTISSÄ

■ Egyptin hallitus aikoo poistaa kaiken seksuaaliterveyteen liittyvän kirjallisuuden koulujen opetusohjelmasta, ja jättää tiedon välittämisen opettajien tehtäväksi. Opettajat ovat kuitenkin harvoin aiheesta riittävän hyvin perillä, eivätkä he kehtaa puhua nuorille seksuaalisuuteen liittyvistä aiheista. Käytännössä seksuaalikasvatus siis poistuu Egyptin kouluista. On olemassa suuri vaara, että nuoret eivät jatkossa saa käytännössä mistään tietoa seksistä, seksitaudeista, ehkäisystä tai hygieniasta. Vaikka monet vanhemmat kertovat antavansa lapsilleen tietoa seksuaaliterveydestä, käytännössä nuorisoluottot televisioon ja radioon. Joukkotiedotusvälineiden jakama tieto on hajanaista ja ristiriitaista. Lisäksi kasvava uskonnollinen painostus pidättäytymiseen sekä median sensurointi vaikuttavat nuorten tiedonsaantiin. Lähi-idän maista vain Iran, Algeria, Marokko, Tunisia ja Bahrain opettavat seksuaaliterveyttä virallisen opintosuunnitelman mukaan. Samaan aikaan hiv-tartuntojen määrä kasvaa nopeasti alueella.

Lähde <http://www.ippf.org/en/News/Intl+news/Schools+out+for+Egypt+sex+education.htm>

vaurioita ja hedelmättömyyttä. Papilloomavirustulehdus, joka on hyvin yleinen nuorilla, voi altistaa syöväälle. Tietyt sukupuolitaudit voivat tarttua odottavan äidin lapseen, ja jopa helposti hoidettavat bakteerivaginoosin ja trikomoniaasin kaltaiset sairaudet aiheuttavat ennenaikaisia synnytyksiä ja matalia syntymäpainoja.

Joissakin kehitysmaissa naisen hedelmättömyys on syy avioeroon. Näin silloinkin, kun hedelmättömyyden syy on aviomieheltä saatu seksitautitartunta. Kun köyhä, seksitautia sairastava nainen jää ilman aviomiestä, naisen ainoa keino ansaita elantonsa voi olla

NDI KUWATHANDIZA CHINYAMATA MOMASUKA

AVAINASEMASSA ON PUOLUEETTOMAN TIEDON SAANTI JA MAHDOLLISUUS HIENTUNTEISEEN HOITOON NUORELLE MAHDOLLISELLA HINNALLA

prostituutio. Prostituutioon turvautuessaan nainen levittää seksitautia edelleen ja voi saada päällekkäisinfektioita tai hiv-tartunnan. Katastrofaalinen kierre on valmis.

Seksitautitartunta aiheuttaa nuorelle niin Suomessa kuin kehitysmaissakin usein syyllisyyden ja häpeän tunteita ja halua salata, jopa unohtaa tartunta. Sukupuolitaudit ovat kuitenkin erittäin yleisiä, ja vaikka tartuntariski on suurempi silloin, kun seksikumppaneita on useita, on tärkeää muistaa että seksitauti voi tarttua keneen vain. Avainasemassa on puolueettoman tiedon saanti ja mahdollisuus hienotunteiseen hoitoon nuorelle mahdollisella hinnalla.

Parempi tulevaisuus laajoilla ohjelmilla

Monissa maissa on saatu hyviä kokemuksia laajoista perhesuunnittelupalveluohjelmista, jotka käsittelevät monia elämänaaloja ihmis-suhteista ja seksuaalisuudesta viestintä- ja neuvottelutaitoihin. Lisäksi ohjelmissa annetaan tietoa turvallisesta seksuaalikäyttäytymisestä, ehkäisymenetelmistä ja sukupuolitaudeilta ja hiviltä suojautumisesta. Esimerkiksi Ugandassa ja Sambiassa hiv-tartuntojen määrä lähti laskuun sen jälkeen, kun nuorille suunnattiin perhesuunnitteluohjelmiin lisättiin tietokokonaisuus siitä, miten hiv tarttuu ja miten siltä voi suojautua.

Väestöliiton julistesarja nuorten seksuaalioikeuksista

Väestöliitto on julkaissut kolme julistetta, jotka käsittelevät nuorten seksuaalioikeuksia ja niiden toteutumista maailmassa.

WAHWA

MÄ OLEN

Kaikille maailman nuorille kuuluvat samat seksuaalioikeudet*

**Kun SEKSI
kiinnosta?**

Mitä sitten? Sinulla on aina oikeus sanoa EI!

**UHKAPELIÄ
ELÄMÄLLÄ?**

VAIN 17 % maailman nuorista käyttää kondomia.

**TOTTA VAI TARUA
SEKSISTÄ?**

Kysy! Sinulla on OIKEUS saada tietoa!

**Mä päätän
ITSE!**

Lääkäriin?

***MUISTA:**

- OIKEUS luotettavaan palveluun
- OIKEUS valita itselle paras ehkäisy
- OIKEUS yksityisyyteen

**MINÄ
RIITÄN!**

**”SIIS KENEN
KANSSA?”**

Järjestetyt avioliitot sanelevat monien tulevaisuuden jo ennen 18-vuoden ikää

Väestöliitto

* www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

017 693 093 930 014 010 39 309 50 61 7 4

Tutustu julisteisiin: www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

**4 OIKEUS
SUOJELLA
ITSEÄN**

**JA TULLA
SUOJELLUKSI**

Kuva: Plugi

Jokaisella nuorella on oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi suunnittelemattomilta raskauksilta, seksitaudeilta ja hiviltä sekä seksuaaliselta hyväksikäytöltä.

Yhdenkään nuoren terveys ei saa vaarantua seksuaalisuuden vuoksi. Ketään ei myöskään saa painostaa seksiin liittyvissä asioissa. Aikuisten velvollisuus on järjestää nuorille neuvontaa ja tiedottaa siitä.

Lähisuhdeväkivalta ja seksuaalinen kaltoinkohtelu ovat vakava ja vaiettu piirre nuorten hiv-tartunnoissa. On arvioitu, että 40 miljoonaa lasta joutuu vuosittain kaltoinkohtelun kohteeksi. Tämä on kuitenkin vain jäävuoren huippu, sillä suurin osa kaltoinkohtelusta ei koskaan tule ilmi.

Tyttöjen sukuelinten silpominen

Yksi dramaattisimmista tyttöjen seksuaalioikeuksien loukkauksista on tyttöjen sukuelinten silpominen (female genital mutilation, FMG).

Tämä rituaali on tavallinen tietyissä Afrikan maissa sekä osissa Aasiaa ja Lähi-itää.

Toteuttamistavat vaihtelevat. Lievimmillään leikkauksessa poistetaan osa klitoriksesta; pahimmillaan leikkaus tarkoittaa klitoriksen ja pienten häpyhuulten kokonaista poistoa sekä suurten häpyhuulten yhteen ompelemista niin, että virtsaa ja kuukautisverta varten jää vain pieni aukko. Kaikista sukuelinten silpomisen muodoista seuraa vakavia terveysongelmia ja esimerkiksi hiv tarttuu helpommin tyttöihin, joiden sukuelimet on silvottu.

Syy tähän julmaan perinteeseen on siinä, että monissa kulttuureissa uskotaan, että leikkaamaton nainen on likainen ja vaikeasti hallittavissa ja siten huono vaimo. Tällä hetkellä jopa 130 miljoonalla maailman naisella on silvotut sukuelimet, ja yksinomaan Afrikassa kaksi miljoonaa 4-8-vuotiasta tyttöä silvotaan vuosittain.

Kuva: Mari Jaakonaho

Seksiturismi koskettaa jopa kahta miljoonaa alaikäistä

Seksiturismi on miljardiluokan liiketoimintaa. YK:n alainen Maailman turismijärjestö määrittelee seksiturismin ”turismisektorin sisällä tai sen rakenteiden ja verkostojen avulla järjestettäväksi matkoiksi, joiden pääasiallinen tarkoitus on luoda kaupallinen seksisuhde turistin ja kohdemaan asukkaiden välille”. Seksiturismin vakavin osa-alue on lapsiseksiturismi. Lapsiseksiturismin kohdemaat ovat järjestään maailman köyhimpiä maita, ja sen uhreiksi joutuvat köyhien perheiden suojattomat lapset. Lapsiseksiturismille on tyypillistä se, että sen käyttäjät kuvittelevat, ettei siitä voi jäädä kiinni. Monissa maissa on kuitenkin olemassa lapsiseksiturismin kieltävä lainsäädäntö, ja yhteistyö lapsiseksiturismin tuottajamaiden ja käyttäjämaiden viranomaisien välillä on tuonut myös hyviä tuloksia.

Lähde <http://www.canada.com/montrealgazette/news/editorial/story.html?id=878cfd17-8162-4568-8d29-2aa1028a92fa>

Morsianten osto on modernia orjakauppaa

Perinteisen ihmiskaupan, jossa tyttöjä myydään seksiorjiksi, lisäksi muutamissa Aasian maissa myydään tyttöjä morsiamiksi. Tämä orjuuden muoto esiintyy erityisesti niissä maissa, joissa poikalasten suosiminen on johtanut sukupuolijakauman vääristymiseen. Esimerkiksi Kiinassa on pulaa nuorista naisista ja nuoria vietnamilaisnaisia on kidnapattu morsiamiksi varakkaisiin kiinalaisperheisiin. Morsianten osto ei ole Kiinassa mitään uutta – tyttöjä on aiemminkin myyty vaimoiksi köyhiltä alueilta rikkaammille. Uutta on tämän ihmiskaupan muodon kansainvälistyminen. Vieraaseen maahan joutuminen tekee työstä entistä haavoittuvampia. Kielitaidon ja koulutuksen puute takaavat tyttöjen totaalisen riippuvuuden heidät ostaneista ”aviomiehistään”. Kidnappaamisen tekee helpoksi se, että osallisina ovat usein juuri muut Kiinaan joutuneet vietnamilaisnaiset, jotka saavat tytöt mukaansa lupaamalla heille työtä. Työpaikan sijaan tytöt myydään vaimoksi muutamalla sadalla dollarilla.

Lähde <http://www.nowpublic.com/world/beautiful-brides-vietnam-sale-china>

KENIAN KOULUSKANDAALI PALJASTI LAAJAN HYVÄSIKÄYTTÖVERKOSTON

■ Kahden viime vuoden aikana Keniassa on erotettu noin tuhat opettajaa seksuaalisten hyväksikäyttötapausten vuoksi. Ongelman laajuus alkoi selvitä, kun kansallinen apuverkosto hyväksikäytön uhreille perustettiin. Kävi ilmi, että esimerkiksi eräässä koulussa oli poikkeuksellisen paljon raskaana olevia tyttöjä ja puolet heistä odotti lasta opettajilleen.

Suurin osa hyväksikäyttötapauksista ilmenee maaseudulla ja koskettaa 12-15-vuotiaita tyttöjä. Nyt on käynyt ilmi myös naisopettajien suhteita poikaoppilaisiin, jota ei aiemmin osattu edes ajatella. Vain osa hyväksikäyttötapauksista päättyy oikeuteen. Usein hyväksikäyttäjä lahjoo uhrin perheen, jotta asiaa ei vietäisi poliisille. Ongelmana on myös opetustoimen johdon vaikeutuminen asiasta, jolloin syyllisiä ei saada kiinni.

Lähde <http://www.ippf.org/en/News/Intl+news/Hundreds+of+Kenyan+teachers+sacked+over+sex+abuse.htm>

Hiv ja aids ovat ennen muuta nuorten vitsauksia

Vaikka hiv ja aids on nykymuotoisella lääkityksellä sairaus, joka ei hoidettuna tapa, se on edelleen vakava epidemia, johon on menehtynyt 20 miljoonaa ihmistä. Uusia tartuntoja todetaan 16 000 päivittäin. Monissa kehitysmaissa hiv on nimenomaan nuorten ongelma. Noin puolet uusien hiv-tartuntojen saajista ovat alle 25-vuotiaita. Virus tarttuu naiseen kaksi kertaa helpommin kuin miehiin. Erityisen helpposti se tarttuu tyttöihin ja naiseen, joiden sukuelimet on silvottu. Esimerkiksi Tansanian maaseudulla, 15-24-vuotiaat naiset ovat ryhmä, jolla on tilastollisesti eniten hiv-tartuntoja. Köyhyys, lukutaidottomuus ja naisten epätasavertainen asema ovat suurimmat riskitekijät hiv-tartunnalle. Toisaalta hiv itsessään lisää köyhyyttä muun muassa aids-orpojen määrän kasvun vuoksi. Kyse on itseään ruokkivasta kiertestä, jonka pysäyttämiseen vaadittaisiin paitsi poliittista tahtoa länsimaissa, myös rahaa. Pelkästään hiv-tartuntojen määrän kontrollointi maksaa useita satoja miljoonia euroja seuraavien 20 vuoden aikana. Jos rahoitusta ei saada lisää, tartuntojen määrä voi kasvaa jopa 50 prosenttia. Vuonna 2008 alkanut talouslama on kuitenkin vienyt siihen, että kansainväliset rahavirrat eivät todennäköisesti ainakaan kasva; näin ollen uusien ennaltaehkäisevien palvelujen ja hoitopalvelujen perustaminen vaikeutuu. Olen-naista olisikin nyt kansainvälisten rahojen suuntaamiseen maihin, joissa tautitaakka on

suuri ja talous heikko sekä olemassa olevien palvelujen tehostaminen.

Lähde. <http://www.ippf.org/en/News/Intl+news/HIV+infections+could+hit+3.2m+a+year+by+2031+if+funding+is+not+increased.htm>.

5 MYTTIÄ HIVISTÄ

- ✘ Hiv ja aids tappavat aina.**
Ajoissa todettu hiv-tartunta ei välttämättä koskaan johda aidsin puhkeamiseen. Nykylääkityksellä hiv ja aids pysyvät hyvin kurissa, mutta monissa kehitysmaissa köyhillä ei ole mahdollisuutta saada lääkitystä. Siksi hiv ja aids ovat edelleen suuri kuolinsyy Saharan eteläpuolisessa Afrikassa.
- ✘ Hiv tarttuu raskauden aikana äidistä lapseen.**
Äiti, joka saa raskauden aikaisen viruslääkityksen, saa todennäköisesti terveen lapsen, joskin tartunta raskauden ja synnytyksen aikana on mahdollinen. Hiv-positiivisen äidin ei pitäisi imettää lastaan.
- ✘ Hiv ja aids ovat kehitysmaiden sairauksia.**
Vaikka suurin osa hiv-positiivisista ihmisistä asuu kehitysmaissa, tartuntojen määrä länsimaissa kasvaa jatkuvasti. Ainoa tapa suojautua tartunnalta on käyttää aina kondomia, myös suuseksissä.

✘ HIVistä voi parantua.
Vaikka lääketiede taistelee hiviä ja aidsia vastaan, parantavaa lääkettä ei ole löytenyt.

✘ Kaksi hiv-positiivista voi harrastaa suojaamatonta seksiä keskenään turvallisesti.

Ristikkäiset tartunnat voivat saada aikaan sairaustyypin, joka on erittäin vaikeasti hoidettavissa.

Kuva: Christopher Kean

POIKIEN YMPÄRILEIKKAUS

■ Poikien ympärileikkaus tarkoittaa esinahan poistavaa leikkausta, joka voidaan tehdä lääketieteellisistä syistä tai, kuten useimmissa tapauksissa, rituaalisista syistä. Uskonnollisista ja kulttuurisista syistä tehtäviä leikkauksia tehdään vuosittain 10- 15 miljoonaa. Suhtautuminen leikkaukseen on ristiriitaista.

Suomessa rituaalisia ympärileikkauksia ei ole kielletty lailla, sillä pelätään, että jos leikkaukset kiellettäisiin, niitä alettaisiin tehdä riskialttiissa olosuhteissa. Lääkäriliitto ja Lastensuojelun keskusliitto kuitenkin ovat ottaneet leikkauksiin kielteisen kannan viitaten lapsen oikeuteen ruumiilliseen koskemattomuuteen sekä siihen, että lääketieteellistä toimenpidettä ei pitäisi tehdä ilman lääketieteellisiä perusteluja.

NTANIRA NA MUGAMBO: TEOISTA SANOIHIN TYTTÖJEN HYVÄKSI

■ ■ Ntanira da Mugambo” eli ”ympärileikkaus sanojen avulla” on Keniassa käyttöönotettu vaihtoehto tyttöjen sukuelinten silpomiselle. Se on viikon kestävä ohjelma nuorille tytöille. Viikon aikana tytöt saavat tietoa tulevasta roolistaan naisina, vanhempina ja aikuisina sekä kuulevat asiaa terveydestä, lisääntymisestä, hygieniasta, itsetunnosta ja muista yhteisössä elämiseen ja naiseuteen kuuluvista kysymyksistä. Ntanira da Mugambo päättyy yhteiseen juhlaan, jonka yhteydessä tyttöjen uusi aikuisempi asema yhteisössä varmistuu. Tähän mennessä ohjelmaan on osallistunut vasta muutamia kymmeniä kyliä, mutta esimerkki on rohkaiseva.

Lähteet: <http://allafrica.com/stories/200101080370.html>

http://findarticles.com/p/articles/mi_m2096/is_3_54/ai_n8706636/pg_11/.

Kuva: Irene Suoninen

Väestöliiton julistesarja nuorten seksuaalioikeuksista

Väestöliitto on julkaissut kolme julistetta, jotka käsittelevät nuorten seksuaalioikeuksia ja niiden toteutumista maailmassa.

Kaikille maailman nuorille
kuuluvat samat seksuaalioikeudet*

SEKSI

myyjä

JA TIETO ON VALTAA

OIKEUS TIETOON!

KAIKILLA maailman 1,5 miljardilla nuorella

**500 000 SYYTÄ
KÄYTTÄÄ KONDOMIA**

Joka päivä puoli miljoonaa nuorta saa seksitautin

**EIKÖ
HUVITA?**

Joka neljännellä afrikkalaisella
nuorella ei ole mahdollisuutta
päästä kouluun

MÄ EN MY MÄ TIEDÄN

*** 6 NUORTEN KÄYTÄ NIITÄ.
SEKSSUAALIOIKEUTTA:**

WWW.VAESTOLIITTO.FI/KANSAINVALISYYS

**TYTTÖ-
YSTÄVÄ
HAUSSA?**

Maailmasta puuttuu
noin 100 miljoonaa tyttöä.
TIEDÄTKÖ MIKSI?

**vain
4,6**

KONDOMIA ON AFRIKKALAISILLA NIEDELLÄ KÄYTTÄYNTÄSSÄÄN JOKA VIISI

Väestöliitto

81769309330014181039 309306174

Tutustu julisteisiin: www.vaestoliitto.fi/kansainvalisyys

5 OIKEUS SEKSUAALI- TERVEYDENHUOLTOON

Kuva: Irene Suoninen

Maailman nuorilla on oikeus seksuaaliterveydenhuoltoon, joka on luottamuksellista, korkeatasoista ja johon nuorilla on varaa.

Tärkeää on molemminpuolinen kunnioitus ja palvelujen nopea saatavuus. Seksuaaliterveydenhuollon palvelujen tulee lähteä nuoren tarpeista, eikä sukuelinten tutkimus tai hoito koskaan saa olla kivuliasta tai loukkaavaa.

Kuka päättää ehkäisystä?

Kun Väestöliitto Suomessa kysyi peruskoulun kahdeksaslukkalaisilta vuonna 2009, kenelle kuuluu vastuu raskauden ehkäisystä ja siitä, etteivät sukupuolitaudit tartu, 90 prosenttia nuorista vastasi, että vastuu on tytön ja pojan yhteinen. Monissa kehitysmaissa tilanne on toinen: ehkäisyyn liittyvät kysymykset nähdään naisten asiaksi. Samaan aikaan naisilla ei useinkaan ole taloudellisia mahdollisuuksia tai tietoa raskauden ehkäisystä. Suhtautuminen kon-

domiin on myös usein epäluuloista. Vaimoa, joka vaatii miestä käyttämään kondomia, voidaan pitää uskottomana.

Raskauden ehkäisy ei nuorille ole vain lisääntymiskysymys. Nuorten tekemillä, ehkäisyyn liittyvillä ratkaisuilla on valtava vaikutus heidän terveydentilaansa, koulutukseensa, työllistymiseensä ja koko aikuistumiseen. Sama pätee toisin päin: ne nuoret, joilla on ollut mahdollisuus kouluttautua ja työllistyä tyydyttävällä tavalla, perustavat perheen ja saavat lapsia myöhemmin ja suunnitellummin kuin kouluttamattomat nuoret. Raskauden ehkäisy on erityisen tärkeää nuorille tytöille, sillä varhaiset raskaudet paitsi rasittavat nuoren tytön terveyttä myös vähentävät hänen mahdollisuuksiaan tulla yhteiskunnan täysipainoiseksi jäseneksi.

40 maassa tehty kansainvälinen tutkimus paljasti, että seksuaalisesti aktiiviset 15-19 -vuotiaat eivät yleensä pyri raskauteen. Tämä pätee myös naimisissa oleviin nuoriin. Tutkituista ne nuoret, joilla oli jo yksi lapsi, toivoivat saavansa lisää lapsia vasta myöhemmällä iällä.

PELKO, HÄVELIÄISYYS SEKÄ RAHAN JA TIEDON PUUTE USEIN JOHTAVAT SIIHEN, ETTÄ PERHESUUNNITTELU- PALVELUT EIVÄT SAAVUTA NUORIA

Vaikka toivomus saada lapsia vasta myöhemmin on koko maailmassa yleinen, ehkäisyvälineiden käyttö ja saatavuus eroaa dramaattisesti maittain ja alueittain. Siinä, missä Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa yli 80 prosenttia tutkituista seksuaalisesti aktiivisista nuorista oli käyttänyt viime yhdynnässä ehkäisyä, Afrikassa luku oli alle puolet tästä. 19-vuotiaista egyptiläisnuorista vain kymmenen prosenttia oli koskaan käyttänyt ehkäisyä. Yleisesti ottaen naimattomat nuoret käyttivät ehkäisyä yleisemmin kuin naimisissa olevat.

Tutkimuksen tuoma hyvä uutinen oli se, että ehkäisy on yleistymässä kehitysmaissa asuvien 15- 19 - vuotiaiden tyttöjen keskuudessa. Huono uutinen puolestaan on se, että monet köyhien maiden nuoret turvautuvat edelleen epäluotettaviin ehkäisykeinoihin kuten "varmoin päiviin" tai keskeytettyyn yhdyntään. Maissa, joissa nuo kaksi mene-

telmää ovat eniten käytettyjä ehkäisykeinoja, ehkäisy myös pettää useimmin. Tutkimus paljasti, että nuoret aikuisia useammin keskeyttävät ehkäisyn käytön. Selitys oli epäsäännöllinen seksielämä ja naimisissa olleilla nuorilla toive tulla raskaaksi.

Selvää on, että perhesuunnittelupalveluille, ehkäisyvälineille ja tasapuoliselle tiedolle on suuri tarve erityisesti kehitysmaissa. Noiden palvelujen ylettäminen nuoriin on ensiarvoisen tärkeää. Pelko, häveliäisyys sekä rahan ja tiedon puute usein johtavat siihen, että perhesuunnittelupalvelut eivät saavuta nuoria.

Nuoret tarvitsevat heille räätälöityjä palveluja. Tutkimukset osoittavat, että nuoriin kohdennettujen palvelujen laatu on suorassa yhteydessä siihen, millaista ja miten pitkäkestoista ehkäisyä nuoret päätyvät käyttämään. Suunnittelemattomien raskauksien suuri määrä kertoo siitä, että palvelut eivät

Kuva: Salla Nazarenko

ole riittäviä. Joissakin maissa on edelleen perhesuunnitteluohjelmia, joissa naimattomille naisille ei suoda ehkäisyä; toisissa maissa taas painopiste on tilapäisen ehkäisyyn sijaan lapsensaannin kokonaan estävissä menetelmissä kuten sterilisaatiossa

Lähde: Blanc, Ann K; Tsoi, Amy O; Croft, Trevor N ja Trevitt, Jamie L: Patterns And Trends in Adolescents' Contraceptive Use and Discontinuation in Developing Countries and Comparisons With Adult Women. International Perspectives on Sexual and Reproductive Health, Volume 35, Number 2, June 2009

Nuorilla on oikeus omiin palveluihin

Monissa maissa perhesuunnittelupalvelut kuuluvat vain naimisissa oleville. Konservatiivisissa yhteiskunnissa nuorten seksuaalisuus on tabu, eivätkä palvelut siksikään yllä nuoriin. Yhteisön tuki ja hyväksyntä olisikin ensiarvoisen tärkeää tilanteen kohentamiseksi. Nuoret eivät välttämättä uskalla käyttää laadukkaitakaan palveluja, jos he pelkäävät leimautuvansa niiden takia. Perhesuunnittelua, terveyttä ja seksuaalisuutta koskeva oikea tieto ja helposti saatavilla olevat palvelut turvaavat kuitenkin koko yhteisön tulevaisuuden. Sukupuolten välinen tasa-arvo on

myös tärkeä kysymys; tytöillä on yhtäläinen oikeus tietoon ehkäisymenetelmistä ja ehkäisyyn käyttöön.

Nuorisoystävälliset palvelut tarkoittavat

- Erityisesti koulutettua henkilökuntaa
- Kunnioitusta nuoria kohtaan
- Yksityisyyttä ja luottamuksellisuutta
- Riittävästi aikaa asiakkaan kohtaamiseen
- Toimivia aukioloaikoja ja sijaintia
- Riittävästi tilaa ja mukavaa ympäristöä
- Lyhyitä jonotusaikoja, eikä tungosta
- Vastaanottoa myös ilman ajanvarausta
- Nuorten mukana oloa suunnittelussa ja palautteen antamisessa
- Edullisia hintoja ja erilaisten palvelujen saatavuutta (lähetteet mukaan lukien)
- Palvelujen tarjoamista myös nuorten miesten tarpeisiin
- Tietojen ja materiaalin saatavuutta

Elintärkeä kondomi

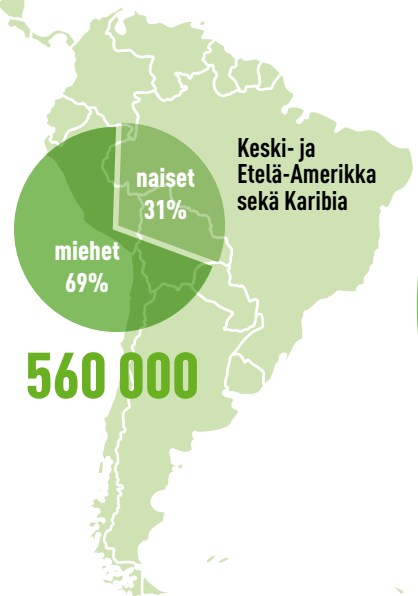
Vain vajaa viidesosa maailman seksuaalisesti aktiivisista nuorista käyttää kondomia. Ja mitä köyhempi nuori on, sitä epätodennäköisempää on, että nuori käyttää mitään modernia ehkäisyä. Köyhyyden lisäksi sukupuoli vaikuttaa seksuaalioikeuksien toteutumiseen. Monilla tytöillä ei joko ole tietoa ehkäisymenetelmistä tai he eivät pysty neuvottelemaan ehkäisyn käytöstä miestensä kanssa. Tämä johtuu siitä, että heillä ei ole itsenäistä päätäntävaltaa eikä taloudellisia mahdollisuuksia. Tyttöjen sosiaalinen asema voi olla alhainen, mikä altistaa tyttöjä ja naisia seksuaaliselle väkivallalle, seksitautitartunnoille ja hyväksikäytölle. Esimerkiksi Keniassa ja Sambiassa hiv-tartunnat ovat yleisempiä naimisissa olevilla nuorilla tytöillä, kuin mitä ne ovat naimattomilla. Tytöt naitetaan yleensä heitä itseään vanhemmille miehille, eivätkä tytöt osaa tai pysty vaatimaan kondominkäyttöä miehiltään. Myös Intiassa moni nainen, jonka elämän ainoa seksikumppani on ollut oma aviomies, on saanut hiv-tartunnan. Naisten on vaikea vaatia kondomin käyttöä aviomiehiltään yhteiskunnissa, jossa kondomit liitetään uskottomuuteen ja maksulliseen seksiin.

Miehet mukaan hivin ehkäisyyn

Eräs tehokas tapa kontrolloida hi-viruksen leviämistä on ottaa isät mukaan neuvolaan. Länsi-Kenian Vihigassa toimiva neuvola on jo vuosien ajan houkutelut miehiä mukaan äitien ja lasten hoitokäynneille. Odottavia pareja opastetaan vauvan hoidossa, ehkäisyssä sekä hygieniaan ja hiviin liittyvissä asioissa. Hiv-positiivisiksi havaitut ohjataan tukiryhmään, jossa pohditaan positiivista elämänsä asennetta sekä mahdollisia tulonlähteitä.

HIV/AIDS MAAILMASSA

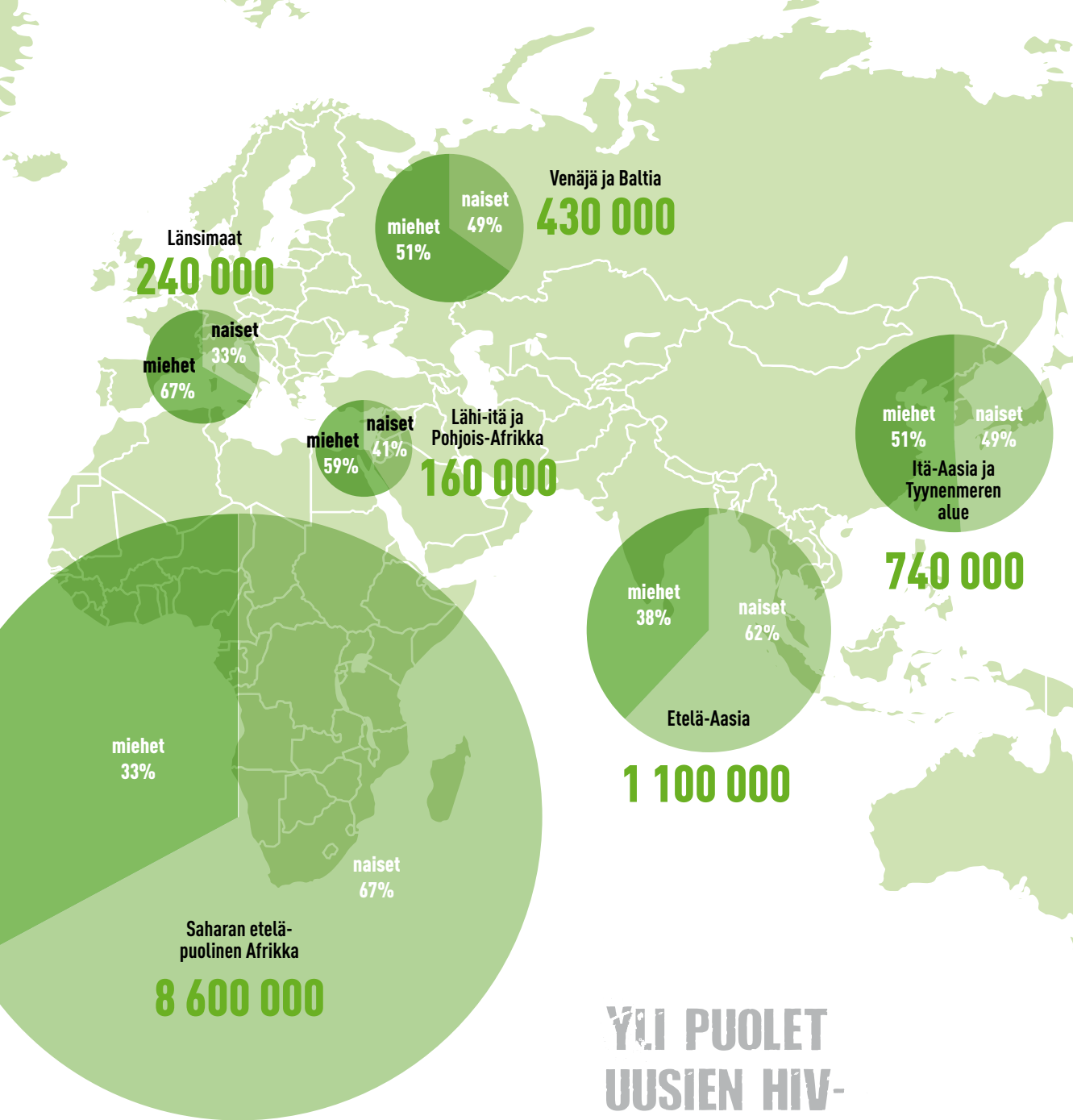
OPPORTUNITY IN CRISIS, s.4
http://www.unicef.org/publications/index_4447.html

Inter Press Servicen haastattelema Muhembelin perhe kertoi kokemuksistaan näin:

Moni mies kuuntelee mieluummin muita miehiä kuin vaimoan tai muita naisia. Siksi ulkopuolinen kannustus on tarpeen.

Muhembelin perheessä on kaksi tervettä tyttärtä, vaikka molemmat vanhemmat ovat hiv-positiivisia. Kansalaisjärjestöjen ja lääkejätti GlaxoSmithKlinen tukemana perhe sai sekä tietoa, että lääkkeitä, joiden avulla vanhempien sairaus pysyy kurissa ja lapset välttyivät tartunnalta. ■

**YLI PUOLET
UUSIEN HIV-
TARTUNTOJEN
SAAJISTA ON
15-24-VUOTIAITA
NUORIA**

OSALLISTUA

Kuva: Irene Suoninen

Nuorilla on oikeus osallistua nuoria koskettavien päätösten tekoon ja ohjelmien suunnitteluun seksuaali – ja lisääntymisterveysasioissa. Jotta tuo osallistuminen olisi mahdollista, tarvitaan tietoa ja koulutusta.

Maailmassa on yli sata miljoonaa lasta, jotka eivät pääse kouluun. Heistä ylivoimainen enemmistö on tyttöjä. Tyttöjen ja naisten koulunkäynti on merkittävin seksuaalioikeuksien toteutumista edistävä tekijä. Lukutaitoinen nuori tyttö pystyy paremmin hakemaan tietoa seksuaaliterveyteen liittyvistä kysymyksistä sekä päättämään naimisiinmenosta ja lastensaannista. Lukutaidoton nuori tyttö on muiden armoilla.

Nuorten tyttöjen lisäksi tärkeitä ryhmiä ovat muut marginalisoidut ryhmät, kuten hiv-positiiviset ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret.

Kansainvälinen perhesuunnitteluliitto IPPF tekee työtä nuorten osallistumisen puolesta. Nuorten osallistuminen heitä koskevien päätösten tekoon nähdään tärkeäksi

ihmisoikeuskysymykseksi. Myös YK:n lasten oikeuksien sopimuksen pykälä 12 muistuttaa, että lapsen näkemys on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti ja että lapselle on annettava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa.

Haasteita nuorten osallistumisessa

Nuorten osallistuminen ja omista asioista päättäminen ei aina käy helposti. He tarvitsevat aikuisten tukea ja kannustusta. Jos aikuiset suhtautuvat nuorten mahdollisuuksiin vähätellen, nuorten on vaikea osallistua. Nuorilta voi puuttua itseluottamusta tai he voivat ajatella, ettei heidän osallistumisellaan ole merkitystä. Järjestötoiminta kokouksineen voi tuntua nuorista pitkäveteiseltä. Lisäksi nuorten elämä muuttuu nopeasti, ja

voi olla, että pitkäaikainen sitoutuminen asi-oihin ei ole mahdollista. Joissakin kulttuuri-issa tyttöjen osallistuminen voi olla rajal-ista ja erityisesti seksuaalisuuteen liittyvistä kysymyksistä puhuminen on tabu.

Nuoret mukaan – 15 vihjettä

- Nuorille pitää tarjota koulutusta ja tukea esimerkiksi neuvottelu – ja viestintätaidoissa.
- Myös aikuiset tarvitsevat tietoa siitä, miten nuoret saadaan parhaiten mukaan.
- Nuorille on tarjottava tietoa selkeällä, ei-byrokraattisella kielellä, joka kiinnostaa ja on ymmärrettävää.
- Myös vaikeasti tavoitettavat, syrjäytymisvaarassa olevat nuoret, olisi tärkeää saada mukaan. Mieti, miten nuoret parhaiten tavoit-taisi ja miksi heitä on vaikea saada mukaan.
- Infotilaisuudet ja tapaamiset nuorten kanssa on järjestettävä heille sopivassa pai-kassa ja heille sopivaan aikaan.
- Nuorille on tarjottava vaihtoehtoisia tapoja osallistua.
- Nuorten osallistumisen on perustuttava vapaaehtoisuuteen ja sen on voitava olla myös lyhytkestoista.

■ Projektityölle on annettava aikaa: tulokset eivät välttämättä näy heti.

■ Nuorten työpanosta täytyy pitää arvossa. Nuorille täytyy antaa palautetta ja heidän on tiedettävä, mikä vaikutus heidän osallistumi-sellaan on.

■ Selkeä viestintä on tärkeää. Nuorten on tiedettävä, miten ja missä rajoissa he osal-listuvat.

■ Riittävien taloudellisten resurssien tur-vaaminen on toiminnan elinehto ja kuuluu aikuisille.

■ Nuorten osallistumisen jatkuva seuraami-nen ja kehittäminen kuuluvat asiaan.

■ Hauskanpito ja sosiaalisten suhteiden luominen on osa prosessia.

■ Nuorille kuuluu tunnustus tehdystä työstä.

■ Mukana olevien aikuisten on saatava tukea ja tietoa nuorten kanssa työskentelystä.

Lähde: IPPF: Setting Standards for Youth Participation. <http://www.ippf.org/en/Resources/Guides-toolkits/Sett-ing+Standards+for+Youth+Participation.htm>

TIETO ON VALTAA

■ Amerikkalainen tutkimuslaitos testasi neljää strategiaa teiniraskauksien ehkäisyyn Afrikassa. Teiniraskauksien määrä kertoo suojaamattoman seksin yleisyydestä ja samalla hi-viruksen leviämisen riskistä. Ensimmäinen strategia keskittyi peruskoulun opettajien kouluttamiseen aids-kysymyksissä – se ei vähentänyt teiniraskauksia. Toisessa strategiassa nuoret itse kirjoittivat ja keskustelivat aidsista ja kondomeista. Tämäkään ei vähentänyt raskauksia yhtä paljon kuin viimeiset kaksi strategiaa: ilmaisten koulupukujen jakaminen nuorille sekä kampanja, jossa varoitettiin seksistä vanhempien miesten kanssa. Ilmaiset koulupuvut pitivät nuoret pidempään koulunpenkillä, mikä vähensi raskauksia. Toisaalta moni nuori tyttö tapaili vanhempaa miestä – ani harva tyttö tiesi, että juuri vanhemmilla miehillä hi-virus oli muita yleisempi.

Lähde Kristof, Nicholas D. & WuDunn, Sheryl: Half The Sky. Turning Oppression Into Opportunity for Women Worldwide. Alfred A. Knoph: New York 2009.

NUORTEN GLOBAALIT SEKSUAALIOIKEUDET SANASTO

Kuva: Hanna Vuokko

Abortti

Abortilla tarkoitetaan raskauden keino-
tekoista ja ennen aikaista keskeyttämistä,
jossa alkio tai sikiö poistetaan kohdusta.
Aborttilainsäädäntö vaihtelee suuresti eri
maiden – myös EU:n jäsenmaiden – välillä.
Suomessa abortti on sallittu kolmen ensi-
mäisen raskauskuukauden aikansa tervey-
dellisten syiden lisäksi myös taloudellisista
ja sosiaalisista syistä, tämän jälkeen tervey-
dellisistä (esimerkiksi äidin hengen vaaran-
tuminen) syistä.

Hiv ja aids

Hi-virus (human immunodeficiency virus)
on seksitartuntatauti, joka heikentää ih-
misen puolustuskykyä erilaisia muita vi-
ruksia vastaan. Sen viimeistä vaihetta,
jossa luontainen puolustusjärjestelmä on
huomattavasti ja vaarallisesti heikentynyt,
kutsutaan aidsiksi (acquired immune defi-
ciency syndrome). Hiv-tartuntaa vastaan voi
suojautua vain kondomia käyttämällä. Tar-
tunnan saaneita voidaan nykyään hoitaa teh-
okkaasti lääkityksellä eikä tartunta silloin
johda aidsiin.

Lisääntymisoikeudet

Kaikkien parien ja yksilöiden perusoikeus
päättää vapaasti ja vastuullisesti lasten-
hankinnasta; saada tietoa ja välineitä, jotka
mahdollistavat nämä päätökset; sekä saa-
vuttaa korkein mahdollinen seksuaali- ja
lisääntymisterveyden taso.

Seksuaaliterveys

Seksuaaliterveys käsittää kaiken lisäänty-
miseen, seksuaaliseen kanssakäymiseen ja
hyvinvointiin liittyvän terveyden.

Seksuaalisuus

Seksuaalisuutta on ihmisen kokemus
omasta ja toisten sukupuolesta, seksuaa-
lisesta suuntautumisesta sekä kyky tuntee
fysistä ja henkistä nautintoa siitä.

Seksitauti/-infektio

Yleensä sukupuoliyhteydessä tarttuva bak-
teeri- tai virusperäinen tauti. Sukupuolitaui-
dit voivat tarttua veren tai limakalvon väli-
tyksellä.

Tabu

Kielletty asia, joista on epäsovivaa, häpeäl-
listä tai kiellettyä puhua.

Salla Nazarenko

MUN ELÄMÄ – MUN VALINTA

nuorten seksuaalioikeudet ja kehitys

Seksuaalisuus on tärkeä ja arvokas osa ihmisyyttä. Jokaisella on oikeus nautinnollisiin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin vapaana pakottamisesta, riistosta ja väkivallasta. Jotta hyvä seksuaaliterveys voidaan saavuttaa ja ylläpitää, kaikkien ihmisten seksuaalioikeuksia tulee arvostaa ja suojata.

Puolet maapallon väestöstä on alle 25-vuotiaita. Heistä ylivoimaisesti suurin osa asuu kehitysmaissa. Juuri näiden nuorten valinnoista riippuu se, kuinka paljon ihmisiä maailmassa on vuonna 2050. Noihin valintoihin vaikuttaa valtavasti se, miten paljon tietoa nuorilla on omista seksuaalioikeuksistaan. Väestönkasvun hidastaminen, äitiyskuolemien vähentäminen ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen vaativat ennen kaikkea nuorten seksuaalisuuden ja seksuaalioikeuksien tunnustamista.

Tämä julkaisu valottaa nuorten seksuaalioikeuksia sekä sitä, mikä merkitys niiden toteutumisella on koko maailman kehitykselle.

Väestöliitto